

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 - 2020

Axa prioritară 6 Educație și competențe

Obiectiv specific: OS.6.7, 6.9, 6.10

Titlul proiectului: DINAMIC - optimizarea ofertelor de studii din învățământ terțiar universitar și nonuniversitar tehnic în sprijinul angajabilității persoanelor defavorizate

Contract POCU/320/6/21/122773

Activitatea: A.4. Dezvoltarea și pilotarea furnizării de cursuri complementare inovative, cu o componentă aplicativă, adresate studenților din ciclul de studii de licență/master, cu scopul creșterii angajabilității absolvenților

Subactivitatea: A.4.2. Proiectarea și actualizarea unui curriculum complementar inovativ (6 cursuri complementare) adresat studenților din ciclul de studii de licență/master

PUBLIC SPEAKING

Modul nr.7

Noiembrie 2020

RĂVAȘ Oana
Expert educație - conținut cursuri complementare
Universitatea din Petroșani (S)

LEGILE DISCURSULUI. TIPOLOGIA DISCURSURILOR

Legile discursului

Legile discursului reprezintă regulile, variabile din punct de vedere cultural, pe care fiecare dintre parteneri le respectă și, în același timp, presupune că sunt respectate de către interlocutor în cadrul “schimbului verbal”. Încadrarea și definirea acestor “legi” fac obiectul unor ample dezbateri. Unii cercetători au propus distincția teoretică între “principiile discursive generale” și “legile specifice ale discursului”.

Astfel, în principii generale s-ar putea încadra principiul cooperării, al relevanței și al sincerității. Clasificarea legilor specifice discursului pune în evidență două criterii importante: criteriul lingvistic și criteriul axat pe codurile de comportament.

După criteriul lingvistic există următoarele legi:

1. *legea informativității* (a nu vorbi pentru a nu spune nimic, a nu spune ceea ce interlocutorul știe deja etc.);

2. *legea exhaustivității* (a furniza volumul maxim de informație pertinentă, susceptibilă de a interesa pe interlocutor la un moment dat);

3. *legea modalității* (a fi clar și concis¹³⁷ în formulări).

Criteriul axat pe codurile de comportament reglate social relevă faptul că interacțiunea verbală este supusă unui ansamblu de norme variabile în timp și spațiu. Aceste norme sunt, în general, cele care reglează comportamentul agresiv față de imaginea/face pozitivă sau negativă a partenerului. Astfel,

- pe de o parte se clasează aici reguli care guvernează comportamentul locutorului față de partenerul său (a nu fi agresiv, ironic, a nu exagera cu lauda, a nu monopoliza discuția etc.); - pe de altă parte, regăsim norme care reglează imaginea proprie a locutorului (a nu fi exagerat de respectuos sau, invers, extrem de pretențios etc.).

Aceste legi se circumscriu, în linii generale, domeniului numit de Grice “maxime conversaționale”¹³⁸ sau de alți cercetători (O. Ducrot) - “legile discursului” sau “postulate conversaționale”.

O trăsătură caracteristică a acestor legi pare a fi extinderea, între anumite limite, de la domeniul strict al conversației la toate discursurile. Deși domeniul de referință este general, aceste legi capătă un caracter specific în funcție de genul de discurs analizat¹³⁹.

TIPOLOGIA DISCURSURILOR; GENURI DE DISCURS

Clasificarea discursurilor reprezintă o sarcină fundamentală în cadrul analizei discursului. Se apreciază că membrii unei colectivități au o anumită competență în ceea ce privește tipologia

discursurilor, care le permite să recunoască tipul de activitate discursivă în care sunt angajați și, în consecință, să aibă un comportament lingvistic adecvat [în conformitate cu genul de discurs, cu indicele de contextualizare].

Problema clasificării discursurilor este dificilă, mai ales datorită criteriilor multiple care pot fi luate în considerare și a imposibilității de a le cuprinde pe toate într-o schemă ideală. Petitjean (1989) consideră că tipologiile discursului pot fi împărțite în trei clase: tipologii enunțiative, tipologii comunicaționale și tipologii situaționale. Tipologia discursului se bazează adesea pe noțiunea de formațiune discursivă. Această noțiune este folosită în special de școala franceză de analiză a discursului. Această noțiune a fost impusă în analiza discursului de Pêcheux (1990: 102). El consideră că “orice formațiune socială”, caracterizată prin existența unui anumit raport între clasele sociale, implică existența “pozițiilor politice și ideologice, care nu sunt fapte ale individului, ci se organizează în formațiuni care antrenează raporturi antagoniste, de alianțe sau de dominare”. Aceste formațiuni ideologice includ “una sau mai multe formațiuni discursive legate între ele, care determină ceea ce poate sau trebuie să fie spus (articulate sub forma unei certe, a unei rugăciuni, a unui pamflet, a unei expuneri, a unui program etc.)”. Această teză are consecințe la nivelul semantic, deoarece presupune “schimbarea sensului cuvintelor” la trecerea lor de la o formațiune discursivă la alta.

În analiza discursului, formațiune discursivă desemnează orice sistem de reguli care stabilesc unitatea unui ansamblu de enunțuri circumscrise într-un cadrul social și istoric. D. Maingueneau consideră că vorbind despre formațiune discursivă spunem de fapt că “doar o parte din ceea ce se poate spune este accesibil, ceea ce se poate spune formează un sistem și delimitează o identitate” în cadrul unei societăți, într-un anumit context spațial și temporal.

- Folosirea termenului formațiune discursivă este extrem de largă și se aplică:
- pentru conjuncturi istorice (discurs comunist, discurs al administrației, discurs științific, discurs al patronatului, discursul sindicatelor etc.);
  - pentru poziționări “ideologice” marcate;
  - pentru discursuri “concurrente” într-un câmp discursiv (discurs politic, religios).

Formațiunile discursive sunt înțelese, în special, din două perspective:

1. concepția contrastivă, conform căreia formațiunea discursivă este privită ca un spațiu independent care se află în relație cu altele;
2. concepția interdiscursivă, pentru care o formațiune discursivă nu se constituie și nu se menține decât prin interdiscurs.

Actul prin care o formațiune discursivă se plasează într-un câmp discursiv și își marchează identitatea în raport cu alte formațiuni discursive se numește poziționare.

Formațiunea discursivă privită ca sistem de reguli se opune termenului suprafață discursivă (enunțuri atestate care aparțin acestei formațiuni discursive).

Genurile de discurs

Analiza discursului pune în evidență utilizarea cu sensuri diferite a termenilor gen de discurs și tip de discurs. Tendința generală pare a privilegia folosirea sintagmei gen de discurs pentru dispozitivele de comunicare definite socio-istoric: faptul divers, editorialul, consultația medicală, interogatoriul, mica publicitate, conferința universitară, raportul etc.

Diversitatea genurilor de discurs este foarte mare de la genuri care ar putea fi caracterizate ca stabile (rugăciunea, conferința, rețeta etc.) la genuri foarte dinamice (jurnalul tv).

În concepția tradițională, se consideră genurile drept cadre în care se poate introduce un conținut care ar fi independent de acestea. Sub influența pragmaticei se consideră genurile mai mult activități care nu pot avea o dezvoltare legitimă și “reușită” decât dacă sunt în conformitate cu regulile care le constituie.

Caracteristicile definatorii pentru un gen de discurs vizează:

- statutul colocutorilor;
- circumstanțele temporale și spațiale ale enunțării;
- suportul și modul de difuzare (suportul joacă un rol important în apariția și dezvoltarea unui gen: apariția microfonului a modificat predica religioasă, telefonul a modificat definiția conversației, epopeea este inseparabilă de recitare etc.)
- temele care pot fi introduse;
- lungimea, modul de organizare a discursului etc.

Genul de discurs are o importanță decisivă în interpretarea enunțurilor deoarece acesta nu poate fi înțeles fără a-l raporta la un gen discursiv. “În fenomenul de înțelegere a vorbelor celuilalt, noi știm de la început, de la primele cuvinte, presimțind genul, ghicind volumul (lungimea aproximativă a unui tot discursiv), structura compozițională dată, prevăzând finalul, altfel spus, de la început, suntem sensibili întregului discursiv”

Discurs prim, discurs fondator și discursul raportat

Din perspectivă cronologică și constitutivă, discursurile pot fi: discurs prim (inițial), discurs

fondator și discursul raportat.

- a) Discurs prim și discurs fondator
- b) Discurs fondator (discurs constitutiv)
- c) Discurs inițial/prim discurs

Discurs care joacă un rol “fondator” în raport cu altele. Doar un discurs care se constituie prin tematizarea propriei constituiri este cel care joacă un rol fondator în relația cu celelalte discursuri. De exemplu, discursul creștin, poate pretinde că este un discurs fondator în raport cu altele prin instituirea unei legături cu revelația.

Orice discurs constitutiv este prins într-o rețea de relații conflictuale cu alte discursuri constitutive și mobilizează comunități discursive specifice, care generează înscrierea enunțurilor sale într-o memorie colectivă, într-o memorie culturală.

Termenul desemnează în sens strict textul care reprezintă sursa pentru alte discursuri.

Prin extensie, se vorbește de discurs inițial în cazurile în care există un decalaj cronologic și/sau calitativ între două discursuri: între o carte și recenzia sa, între Biblie și lucrări de interpretare a acesteia etc.

b) Discursul raportat

Acest termen nu surprinde de reprezentarea într-un discurs a unor elemente care aparțin unor surse diferite de emițător.

Discursul raportat se referă atât la tipologia tradițională: discurs direct, discurs indirect și discurs indirect liber, cât și la fenomene ca: punerea între ghilimele, italice etc., la modalizare prin trimitere la un alt discurs (“după spusele lui x...”), la diversele forme de aluzie la discursuri anterioare.

Unii cercetători structurează câmpul conceptual al discursului raportat în conformitate cu axa de opoziție - discurs raportat în sens strict / modalizare în discurs secund. Discursul raportat în sens strict se referă la cazul în care emițătorul are ca obiect al enunțului său un alt act enunțiativ (“Ion povestește că ești bolnav”).

Modalizarea în discursul secund se referă la prezentarea propriului enunț ca secundă în raport cu un alt discurs.

Modalizarea poate privi:

- adevărul/validitatea/credibilitatea conținutului din aserțiune (“Este bolnav, dacă ar fi să ne luăm după spusele lui Vasile”);
- folosirea unui cuvânt sau termen (“Sunt tufă, cum se zice”)

Discursul direct

Acest concept pune în evidență modul de funcționare al autonomiei: se folosesc cuvintele citate ale emițătorului sau raportorul “redă” enunțul ca atare

